

Α΄ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ
«Ρυθμίσεις για την προώθηση της απασχόλησης, την ενίσχυση
της κοινωνικής συνοχής και άλλες διατάξεις»

Με το υπό ψήφιση Νομοσχέδιο επιχειρούνται ορισμένες τροποποιήσεις ως προς την αμοιβή των επί πλέον του κανονικού ωρών εργασίας των εργαζομένων και ως προς τη διευθέτηση του ωραρίου εργασίας τους.

Ι. Επί του άρθρου 1 Νοσχ

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό καθεστώς, το εβδομαδιαίο νόμιμο ωράριο εργασίας, δηλαδή το ανώτατο όριο εβδομαδιαίας επιτρεπόμενης από τον νόμο απασχολήσεως, ορίζεται κατά κανόνα σε 48 ώρες εβδομαδιαίως υπό καθεστώς θήμερης εργασίας. Μείωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας πραγματοποιήθηκε συμβατικά με σειρά συλλογικών συμβάσεων και, ήδη, με την εθνική γενική σ.σ.ε. της 14.2.1984, καθιερώθηκε η εβδομάδα των 40 ωρών. Αφετέρου, οι συλλογικές συμβάσεις που μείωσαν τα ωράριο προέβλεπαν συχνά την υποχρέωση των εργαζομένων να παρέχουν εργασία και πλέον του συμβατικώς μειωμένου ωραρίου των 40 ωρών, αλλά μέχρι το νόμιμο ωράριο εργασίας των 48 ωρών. Επρόκειτο για τη λεγόμενη υπερεργασία, για την οποία, υπό το νομικό καθεστώς που εφαρμόζοταν πριν από τη θέση σε ισχύ του ν. 2874/2000, καταβαλλόταν το ωρομίσθιο προσαυξημένο κατά 25 %. Με την ισχύουσα σήμερα και προτεινόμενη να αντικατασταθεί διάταξη του άρθρου 4 του ν. 2874/2000, περιορίστηκε σε τρεις ώρες εβδομαδιαίως η υποχρέωση του εργαζομένου να προσφέρει πέραν των 40 ωρών εργασία και την εργασία αυτή χαρακτήρισε ο νόμος ως ιδιόρρυθμη υπερωρία, ενώ η πέραν των 43 ωρών εβδομαδιαία εργασία θεωρήθηκε υπερωριακή απασχόληση ως προς όλες τις συνέπειες και τις νόμιμες διατυπώσεις. Τέλος, στο άρθρο 6 της από 25.4.2004 εθνικής γενικής σ.σ.ε. αναφέρεται ότι «τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να υποβάλουν κοινό αίτημα στην Κυβέρνηση για την απαλλαγή από την υποχρέωση αναγγελίας και λήψης αδεί-

ας για υπερωρίες που αφορούν την 44η και 45η ώρα της εβδομάδος, διατηρουμένου του ισχύοντος ύψους αμοιβής τους».

Με την πρώτη παράγραφο του υπό ψήφιση άρθρου τροποποιείται το καθεστώς παροχής εργασίας επί πλέον του κανονικού ωραρίου. Με την υπό ψήφιση διάταξη επαναφέρεται το καθεστώς της υπερεργασίας. Ο αριθμός των ωρών κατά τις οποίες ο εργαζόμενος οφείλει να παρέχει εργασία πέραν του συμβατικού ωραρίου αυξάνεται από τρεις σε πέντε για όσους απασχολούνται με καθεστώς 5ήμερης εβδομάδας και από τρεις σε οκτώ για όσους απασχολούνται με καθεστώς 6ήμερης εβδομάδας. Στην υπό ψήφιση διάταξη αναφέρεται ότι οι ώρες υπερεργασίας αφορούν την 41η έως την 45η ώρα της εβδομάδας για όσους απασχολούνται με καθεστώς 5ήμερης εβδομάδας και την 41η έως την 48η ώρα της εβδομάδας για όσους απασχολούνται με καθεστώς 6ήμερης εβδομάδας.

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό καθεστώς, η προσαύξηση της εβδομαδιαίας απασχολήσεως πέραν των 40 ωρών και μέχρι τις 43 ώρες ανέρχεται σε 50 % του καταβαλλομένου ωρομισθίου, όπως και η προσαύξηση για τις πρώτες 120 ώρες νόμιμης υπερωριακής απασχόλησης. Η αμοιβή των ωρών της υπερεργασίας μειώνεται με την προτεινόμενη προς ψήφιση διάταξη και ορίζεται και πάλι ίση με το καταβαλλόμενο ωρομίσθιο προσαυξημένο κατά 25 %, όπως προβλεπόταν και πριν από τη θέση σε ισχύ του ν. 2874/2000.

Εν προκειμένω πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με την κρατούσα νομολογία υπό το ισχύον καθεστώς, όπως και υπό εκείνο που ίσχυε πριν από τον ν. 2874/2004 (ενδεικτικώς ΑΠ 679/2001, ΔΕΝ 2002, 1628. ΑΠ 967/1988, ΔΕΝ 1999, 798), στην περίπτωση της 5ήμερης εργασίας, η κατά την έκτη ημέρα της εβδομάδας τυχόν απασχόληση των μισθωτών δεν προσμετρείται για τον υπολογισμό των ωρών εβδομαδιαίας απασχόλησής τους και, επομένως, για την εκτίμηση, αν υπάρχει υπερεργασία ή υπερωρία. Η απασχόληση κατά την έκτη αυτή ημέρα δεν γεννά, έτσι, δικαίωμα προσαύξησης του ημερομισθίου ούτε χορήγησης αναπληρωματικής ανάπαυσης. Με βάση τη νομολογία αυτή, τίθεται το ερώτημα αν, και με την υπό ψήφιση διάταξη, ως εβδομαδιαία απασχόληση του μισθωτού νοείται μόνο η εργασία κατά τις πέντε εργάσιμες ημέρες ή και κατά την έκτη ημέρα της εβδομάδας, η οποία θεωρείται ημέρα ανάπαυσης.

Με την τέταρτη παράγραφο του υπό ψήφιση άρθρου μεταβάλλεται ο χαρακτηρισμός των ωρών υπερωρίας για την πραγματοποίηση των οποίων δεν έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες από τον νόμο διατυπώσεις και δεν χαρακτηρίζονται πλέον ως «παράνομες υπερωρίες», αλλά ως «κατ' εξαίρεση υπερωρίες».

Με την πέμπτη παράγραφο του υπό ψήφιση άρθρου μειώνεται η αμοιβή των ωρών υπερωρίας για τις οποίες δεν έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες διατυπώσεις, από 250% του καταβαλλομένου ωρομισθίου που ισχύει σήμερα, σε 200 %.

II. Επί του άρθρου 2 Νοσχ

Με το υπό ψήφιση άρθρο τροποποιείται το καθεστώς διευθέτησης χρόνου εργασίας κατά το άρθρο 41 του ν. 1892/1990, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του ν. 2639/1998 και τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 2874/2000. Διευθέτηση του ωραρίου σημαίνει τη δυνατότητα να εργάζεται νομίμως ο μισθωτός με αυξημένο αριθμό ωρών σε ορισμένες περιόδους και, αντιστοίχως, με μειωμένο αριθμό σε άλλες περιόδους, χωρίς όμως καταβολή ιδιαίτερης προσαύξησης για την πέραν του κανονικού ωραρίου εργασία, αλλά λήψη υπ'όψιν του μέσου όρου εργασίας κατά την περίοδο αναφοράς. Με την παραπάνω προτεινόμενη προς τροποποίηση διάταξη του άρθρου 5 του ν. 2874/2000 προβλεπόταν η διευθέτηση του χρόνου εργασίας σε ετήσια βάση με επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση ή με συμφωνία του εργοδότη και του συμβουλίου των εργαζομένων ή ενώσεων προσώπων. Σε περίπτωση που δεν υπήρχε τέτοια συμφωνία, το θέμα μπορούσε να παραπεμφθεί από τον ενδιαφερόμενο στις υπηρεσίες μεσολάβησης και διαιτησίας του Ο.ΜΕ.Δ.

Με το υπό ψήφιση άρθρο προβλέπονται δύο συστήματα διευθέτησης του χρόνου εργασίας: το πρώτο, με περίοδο αναφοράς η οποία δεν υπερβαίνει συνολικά τους τέσσερις μήνες και το δεύτερο, με βάση το ημερολογιακό έτος, δηλαδή σε ετήσια βάση.

Στην πρώτη παράγραφο του υπό ψήφιση άρθρου προβλέπεται διευθέτηση του ωραρίου σε τετράμηνη βάση. Ορίζεται ότι επιτρέπεται, για χρονική περίοδο αυξημένης απασχόλησης, ο εργαζόμενος να απασχολείται δύο ώρες την ημέρα επί πλέον των οκτώ ωρών. Οι επί πλέον αυτές ώρες εργασίας αφαιρούνται από τις ώρες εργασίας άλλης χρονικής περιόδου μειωμένης απασχόλησης ή χορηγείται, κατά την ίδια περίοδο, ανάλογη ημερήσια άδεια.

Στο τρίτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του υπό ψήφιση άρθρου ορίζεται ότι το χρονικό διάστημα των περιόδων αυξημένης και μειωμένης απασχόλησης δεν υπερβαίνει συνολικά τους τέσσερις μήνες ανά ημερολογιακό έτος. Εν προκειμένω τίθεται το ερώτημα, αν η περίοδος αναφοράς θα πρέπει να είναι χρονικώς ενιαία, αν δηλαδή τα χρονικά διαστήματα των περιόδων αυξημένης και μειωμένης απασχόλησης θα πρέπει, στο πλαίσιο της περιόδου αναφοράς, να είναι διαδοχικά ή αν, αντιθέτως, τα διαστήματα αυτά στη σχετική συμφωνία θα μπορούν να τοποθετούνται ελεύθερα, οποτεδήποτε, στη διάρκεια του ημερολογιακού έτους.

Στο πέμπτο εδάφιο της υπό ψήφιση διατάξεως ορίζεται ότι ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα να αρνηθεί την παροχή της επί πλέον αυτής εργασίας, αν δεν είναι σε θέση να την εκτελέσει και η άρνησή του δεν είναι αντίθετη με την καλή πίστη.

Στο έκτο εδάφιο ορίζεται ότι η άρνηση του εργαζομένου να παράσχει την επί πλέον εργασία δεν συνιστά λόγο καταγγελίας της σύμβασης εργασίας του. Εν προκειμένω τίθεται το ερώτημα, αν αυτή η ειδική απαγόρευση καταγγελίας αφορά σε κάθε περίπτωση που ο εργαζόμενος αρνείται να παράσχει την επί πλέον εργασία, πράγμα που θα σήμαινε ότι η παροχή της επί πλέον εργασίας εξαρτάται από τη συναίνεσή του ή αν, αντιθέτως, αφορά μόνο στην περίπτωση που η άρνησή του είναι, κατά τα προβλεπόμενα στο προηγούμενο εδάφιο, δικαιολογημένη. Το ερώτημα αυτό προκύπτει λόγω του ότι η διατύπωση της εν λόγω διατάξεως είναι γενική ως προς την άρνηση του μισθωτού και δεν συνδέεται μόνο με τη άρνησή του για την οποία προβλέπει ειδικά το προηγούμενο εδάφιο. Υπό τη δεύτερη εκδοχή, η εν λόγω διάταξη θα ήταν ίσως σκόπιμο να αναδιατυπωθεί και, αντί της φράσεως «η άρνηση του εργαζομένου», να τεθεί η φράση «αυτή η άρνηση του εργαζομένου» ή «η κατά το προηγούμενο εδάφιο άρνηση του εργαζομένου».

Με τη δεύτερη παράγραφο του υπό ψήφιση άρθρου τροποποιείται το σύστημα διευθέτησης του ωραρίου σε ετήσια βάση. Η προτεινόμενη να τροποποιηθεί αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 5 του ν. 2874/2000 προέβλεπε ως ανώτατο αριθμό ωρών κατά τις οποίες ο εργαζόμενος θα μπορούσε ετησίως να εργασθεί επί πλέον, τις 138 ώρες, και, σε αντιστάθμισμα, προέβλεπε τη μείωση του ανώτατου μέσου όρου εβδομαδιαίας εργασίας στις 38 ώρες. Στην υπό ψήφιση διάταξη προβλέπεται ότι ο αριθμός των ωρών εργασίας, οι οποίες είναι δυνατόν να αυξομειωθούν ετησίως, αυξάνεται από τις 138 στις 256, και δεν προβλέπεται μείωση του ανώτατου μέσου όρου εβδομαδιαίας εργασίας. Στο πρώτο εδάφιο της υπό ψήφιση διατάξεως ορίζεται ότι επιτρέπεται σε επιχειρήσεις, οι οποίες εμφανίζουν σύρρευση εργασίας, αντί της κατά την προηγούμενη παράγραφο διευθέτησης, να συμφωνηθεί ότι, σε ορισμένες χρονικές περιόδους, που δεν μπορούν να υπερβαίνουν τις 32 εβδομάδες ετησίως, ο εργαζόμενος θα εργάζεται με αυξημένο αριθμό ωρών (μέχρι 256 ώρες ετησίως), ενώ στο υπόλοιπο διάστημα του έτους αυτού θα εργάζεται με μειωμένο αριθμό ωρών ή θα λαμβάνει ανάλογη προσαύξηση των ημερών ανάπαυσης ή της ετήσιας αδειάς. Στο δεύτερο εδάφιο της υπό ψήφιση διατάξεως ορίζεται ότι ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα να αρνηθεί την παροχή της επί πλέον αυτής εργασίας, αν δεν είναι σε θέση να την εκτελέσει και η άρνησή του δεν είναι αντίθετη με την καλή πίστη. Στο τρίτο εδάφιο ορίζεται ότι η άρνηση του εργαζομένου να παράσχει την επί πλέον εργασία δεν συνιστά λόγο καταγγελίας της σύμβασης εργασίας του. Και εν προκειμένω τίθεται το ερώτημα, αν αυτή η ειδική απαγόρευση καταγγελίας αφορά σε κάθε περίπτωση που ο εργαζόμενος αρνείται να παράσχει την επί πλέον εργασία, ή αν, αντιθέτως, αφορά μόνο στην περίπτωση που η άρνησή του είναι κατά τα προβλεπόμενα στο προηγούμενο εδάφιο δικαιολογημένη.

Στο στοιχείο α' της πέμπτης παραγράφου του υπό ψήφιση άρθρου ορίζεται ότι, και κατά την περίοδο της αυξημένης απασχόλησης, η ημερήσια απασχόληση του εργαζομένου δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τις δέκα ώρες. Στο στοιχείο β' της πέμπτης παραγράφου του υπό ψήφιση άρθρου ορίζονται οι συνέπειες της υπέρβασης του συμφωνηθέντος ημερήσιου ωραρίου κατά την περίοδο της μειωμένης απασχόλησης της περιόδου αναφοράς. Στο πρώτο εδάφιο της υπό ψήφιση διατάξεως ορίζεται ότι η υπέρβαση αυτή του συμφωνηθέντος ωραρίου κατά την περίοδο της μειωμένης απασχόλησης «επιτρέπεται κατ' εξαίρεση». Εν προκειμένω όμως θα μπορούσε να διερωτηθεί κανείς, ως το ποιοι είναι οι λόγοι που συνιστούν την εξαίρεση αυτή. Θα ήταν ίσως σκόπιμο να διευκρινισθούν οι εξαιρετικοί αυτοί λόγοι, οι οποίοι επιτρέπουν τη μη τήρηση των όρων που περιλαμβάνονται στη σχετική συμφωνία, δεδομένου ότι θα καταλήγουν ενδεχομένως σε μείωση ή και κατάργηση της αντισταθμιστικής ανάπαυσης του εργαζομένου. Στο δεύτερο εδάφιο της υπό ψήφιση διατάξεως ορίζεται ότι, κατά την περίοδο της μειωμένης απασχόλησης, οι πέντε πρώτες ώρες υπερβάσεως για τους απασχολούμενους με το σύστημα της 5ήμερης εργασίας και οι οκτώ πρώτες ώρες υπερβάσεως για τους απασχολούμενους με το σύστημα της 6ήμερης εργασίας θεωρούνται υπερεργασία και αμείβονται με το καταβαλλόμενο ωρομίσθιο προσαυξημένο κατά 30 %.

Στο στοιχείο α' της έκτης παραγράφου του υπό ψήφιση άρθρου ορίζεται ότι η διευθέτηση του χρόνου εργασίας της παραγράφου 1 (σε τετράμηνη βάση) συμφωνείται με πρακτικό που καταρτίζεται μεταξύ του εργοδότη και της πλέον αντιπροσωπευτικής επιχειρησιακής συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων ή, αν δεν υπάρχει ή δεν λειτουργεί τέτοια οργάνωση, με το συμβούλιο των εργαζομένων. Σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων ή σε περίπτωση που δεν υπάρχει στην επιχείρηση συνδικαλιστική οργάνωση ή συμβούλιο των εργαζομένων, η διευθέτηση μπορεί να πραγματοποιηθεί μετά από απόφαση της Επιτροπής Διευθέτησης του Χρόνου Εργασίας, τροποποιούμενου στο σημείο αυτό του άρθρου 5 του ν. 2874/2000 το οποίο προέβλεπε την επίλυση της αντίστοιχης διαφοράς με τη διαδικασία της μεσολάβησης και της διαιτησίας του ν. 1876/1990. Η Επιτροπή αυτή αποτελείται από δύο εκπροσώπους εργοδοτών, δύο εκπροσώπους εργαζομένων και έναν Κοινωνικό Επιθεωρητή ως Πρόεδρο. Εν προκειμένω όμως θα πρέπει να διευκρινισθεί η νομική φύση του πρακτικού συμφωνίας, αλλά και της αντίστοιχης απόφασης της Επιτροπής και, ειδικότερα, η διάρκεια ισχύος τους και η δυνατότητα καταγγελίας τους. Επίσης θα μπορούσε να προβληματισθεί κανείς ως προς τη συμμετοχή του Κοινωνικού Επιθεωρητή στην Επιτροπή Διευθέτησης του Χρόνου Εργασίας, δεδομένου μάλιστα ότι, συνήθως, θα έχει καθοριστικό ρόλο στη λήψη της αποφάσεως, εφόσον οι

εκπρόσωποι των μερών συχνά θα συντάσσονται με την πλευρά που εκπροσωπούν. Ο προβληματισμός αυτός δημιουργείται από το ότι, κατά κανόνα, οι Κοινωνικοί Επιθεωρητές έχουν ελεγκτικά καθήκοντα, τα οποία ενίοτε δεν συμβιβάζονται ευχερώς με την επίλυση συλλογικών διαφορών εργασίας και, μάλιστα, με χαρακτήρα υποχρεωτικής απόφασης. Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, στο άρθρο 8 της υπ' αριθμ. 81 Σύστασης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την Επιθεώρηση Εργασίας, η οποία βεβαίως δεν έχει υποχρεωτική ισχύ, σημειώνεται ότι τα καθήκοντα της επιθεώρησης εργασίας δεν θα πρέπει να περιλαμβάνουν δραστηριότητες διαιτησίας σε εργατικές διαφορές.

Στο στοιχείο β' της έκτης παραγράφου του υπό ψήφιση άρθρου ορίζεται ότι η διευθέτηση του χρόνου εργασίας της παραγράφου 2 (σε ετήσια βάση) συμφωνείται αποκλειστικά με πρακτικό που καταρτίζεται μεταξύ του εργοδότη και της πλέον αντιπροσωπευτικής επιχειρησιακής συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων ή, αν δεν υπάρχει ή δεν λειτουργεί τέτοια οργάνωση, με το συμβούλιο των εργαζομένων. Εν προκειμένω, δηλαδή, δεν προβλέπεται, σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων ή σε περίπτωση που δεν υπάρχει στην επιχείρηση συνδικαλιστική οργάνωση ή συμβούλιο των εργαζομένων, η παρέμβαση κάποιου άλλου οργάνου, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της διευθέτησης σε τετράμηνη βάση.

Αθήνα, 25 Ιουλίου 2005

Ο εισηγητής

Κώστας Παπαδημητρίου

Προϊστάμενος του Τμήματος Μελετών

Οικονομίας & Περιβάλλοντος

Επικ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο προϊστάμενος της Α' Διεύθυνσης

Επιστημονικών Μελετών

Αντώνης Παντελής

Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου

Κώστας Μαυριάς

Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών